

”EN FÖR ALLA, ALLA FÖR EN”?¹

OM SVENSKARNAS FÖRSVARSVILJA OCH INSTÄLLNING TILL NATO

STEN WIDMALM, THOMAS PERSSON
OCH ERIK THYSELIUS

Sammanfattning

På kort tid har den geopolitiska ordningen kastats om. I ljuset av den dramatiska förändring som pågår har vi i den nationella SOM-undersökningen 2024 ställt frågor om svenskarnas försvarsvilja och inställning till Nato. Vi har också undersökt vilka bakgrundsfaktorer som påverkar viljan att försvara landet och attityden till Nato. Resultaten visar att försvarsviljan i Sverige, både den civila och militära, får anses vara god. Dock ser vi att den är märkbart lägre hos kvinnor än hos män. Inkomst samt partitillhörighet spelar också roll för villigheten att bidra till försvaret. Huruvida man uppfattar Försvarsmakten som en neutral aktör har ett positivt samband med försvarsviljan. Därtill visar SOM-undersökningen att svenskarna har insett Natomedlemskapets reciproka natur. Slutsatsen är att även om försvarsviljan kan sägas vara relativt hög i jämförelse med andra länder så finns det klyftor i samhället som relaterar till totalförsvaret och som kan försvåra ett samfällt agerande för att försvara landet i krig.

På kort tid har den geopolitiska ordningen kastats om. Rysslands angreppskrig mot Ukraina hotar inte endast den europeiska säkerhetsordningen utan har satt hela den regelbaserade världsordningen i gungning. I konflikten mellan Ryssland och Ukraina har USA dessutom tagit ställning för, och tycks samarbeta mer med, Ryssland än med Ukraina. Samtidigt vacklar USA:s engagemang i försvarsalliansen Nato under president Donald Trumps ledning. Det amerikanska stödet till Nato och dess medlemsstater kan inte längre tas för givet. Och i det nya säkerhetspolitiska läget har samtidigt hoten mot Sverige från främmande makt ökat (Säkerhetspolisen, 2025). Sveriges statsminister hävdade till och med på årets Folk och Försvar rikskonferens att ”Sverige är inte i krig – men det råder inte heller fred” (Regeringskansliet, 2025). Mot den bakgrunden är det särskilt viktigt att undersöka svenskarnas villighet att försvara landet och bidra till den kollektiva säkerheten bland annat via vårt stöd för Nato.

Dagens säkerhetspolitiska situation kräver ett effektivt säkerhetspolitiskt samarbete och, enligt de flesta politiska partier, kraftigt ökade resurser till försvaret (Ydén m.fl., 2023). Men det måste till något mer. Det krävs även en vilja bland medborgarna att ge sitt stöd och eventuellt hjälpa till vid försvarsinsatser av olika slag, såväl militära som civila (Persson & Widmalm, 2024; Widmalm & Persson, 2024). Av begripliga skäl ställs idag allt oftare frågan: hur förhåller det sig med den svenska försvarsviljan och stödet för Nato? Detta kapitel ger några tentativa svar på dessa frågor.

Först bör det dock sägas att det är mycket svårt att med dagens tillgängliga forskningsmetoder fastställa ett slags objektiv nivå på försvarsviljan som kan visa om den är tillräckligt hög eller alldeles för låg. Inom forskningsprojektet "Det öppna samhället" som finansieras av Myndigheten för psykologiskt försvar och Vetenskapsrådet, och i vårt samarbete med SOM-institutet så har vi fått fram ett datamaterial som gör att vi ändå kan jämföra svenskars attityder till försvaret med motsvarande uppfattningar i andra länder. Vi kan dessutom säga hur svenskarnas inställning till totalförsvaret (inklusive Nato) samvarierar med andra faktorer och, i viss mån, hur bilden förändras över tid. Dessa resultat kan vi jämföra med tidigare forskningsresultat, till exempel de som Samuel Stouffer och Margaret Levi samlat in i jämförande studier. Levi visar bland annat vilken betydelse som inte bara den mellanmänniska tilliten spelar för den som ska bära vapen i en krigssituation. Det krävs även en stark tillit till att staten betraktas som legitim och agerar rättvist när medborgarna ska få sin inkallelseorder och när de senare ska ta order i fält (Levi 1997; Stouffer 1949a, Stouffer 1949b). Genom att bland annat undersöka tillit har vi fått fram viktig information som visar vilka klyftor i opinionen som kan försvåra samarbete och handlingsförmåga inom totalförsvaret. Men vi kan också säga något om vilka styrkor vi hittar som skapar goda förutsättningar för att hantera kris- och krigssituationer.

Att mäta försvarsvilja och opinioner om Nato

Att mäta huruvida individer har det som kallas försvarsvilja är som sagt inte lätt. Under fredstid kanske det inte går. Krigets realiteter och omständigheter kan snabbt ändra hur människor tänker och motiveras när de ställs inför svåra val. Men även om det kan vara svårt att fastställa den exakta nivån på försvarsviljan i befolkningen och därtill lika svårt att avgöra vad som är en tillräckligt hög försvarsvilja för att lösa de utmaningar landet ställs inför, så är det långt ifrån meningslöst att undersöka attityder till just kriser, krig och relaterade frågor.

Med detta kapitel vill vi: 1) beskriva hur försvarsviljan bland svenskarna står sig i internationell jämförelse och hur försvarsviljan förändras över tid, 2) redogöra för svenskarnas inställning till Nato och villigheten att försvara och låta sig försvaras av andra Natoländer, samt 3) visa hur försvarsviljan och inställningen till Nato samvarierar med andra variabler – i synnerhet variabler om individers bakgrund.

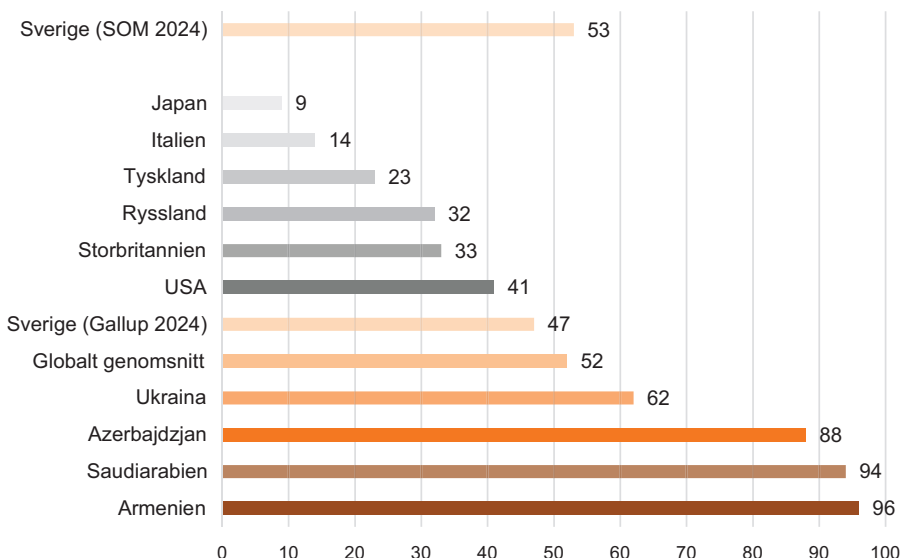
Resultaten som vi sammanställer ger värdefull information om framför allt vilka klyftor som präglar samhället och som kan kopplas till den gemensamma förmågan att kunna samlas och ge stöd för ett totalförsvar av landet – inklusive försvarsalliansen Nato som Sverige nu är en del av. Vi kan få en bild av vad som håller ihop medborgarna när de tar ställning till totalförsvaret – och vad som får dem att glida isär. Visserligen handlar det om hur medborgarna tar ställning i relation till föreställningar om ett försvar som inte alltid går att mäta exakt. Och de gör det i relation till uppfattningar om nationen och försvarsalliansen, som också handlar om just något vi föreställer oss – en föreställd gemenskap om man vill tillämpa Benedict Andersons klassiska beskrivning av vad som gör att medborgare i ett land utvecklar ett slags sammanhållning (Anderson, 2016). Men ju fler frågor vi kan använda för att belysa medborgarnas attityder och uppfattningar, desto mer kan vi säga om hur försvarsviljan påverkas av krafter som får medborgarna att närma sig varandra eller tvärtom fjärmas från varandra.

Hur omfattande är svenskarnas vilja att försvara landet?

I det följande kommer vi att redogöra för de huvudsakliga resultaten från årets SOM-undersökning och, i de fall det finns data från tidigare undersökningar, även redogöra för utvecklingen över tid.

En första fråga som vi ställde löd: *Om det blev krig som involverade Sverige, skulle du då vara villig att slåss för ditt land?*, där svarsalternativen var *ja*, *nej* och *vet ej*. En snarlik fråga har tidigare ställts i en undersökning av Gallup (Gallup International, 2024) som visat att 47 procent av svenskarna är beredda att slåss för sitt land. I den nationella SOM-undersökningen 2024 svarade 53 procent av de tillfrågade att de är villiga att slåss för landet, medan 13 procent svarade att de inte är det, och 34 procent svarade *vet ej*. Detta visar en förhållandevis likartad bild, dvs. att ungefär hälften av svenskarna säger sig beredda att slåss för landet om det blev krig som involverade Sverige (se figur 1).

Figur 1 Villighet att slåss för sitt land, 2024 (procent)

Kommentar: Frågan löd *Om det blev krig som involverade Sverige, skulle du då vara villig att slåss för ditt land?* Svartalternativen var *Ja*, *Nej* och *Vet ej*. Figuren redogör för andelen som svarat *Ja*. Antal svarande var 1 693 personer. Uppgifter om variationen mellan länder är hämtad från Gallup International (2024), där frågan löd: *If there were a war that involved [your country], would you be willing to fight for your country?* Svartalternativen var *Yes*, *No* och *Don't know*. Undersökningen genomfördes i 45 länder och totalt intervjuades 46 138 personer, varav ett representativt urval om minst 1 000 personer gjordes i varje land. I figuren anges ett urval av dessa länder, bl.a. de tre länder med högst respektive lägst andel respondenter som svarade *Ja* på frågan.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2024 och Gallup International 2024.

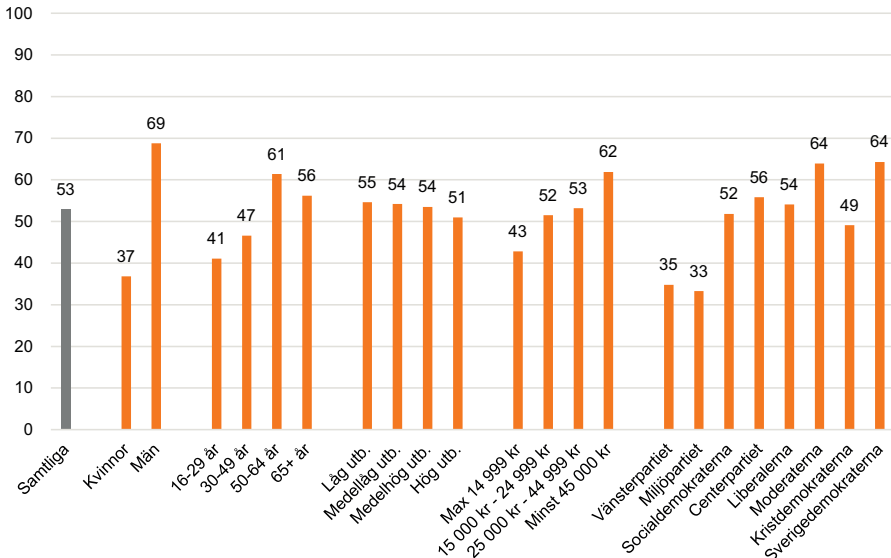
Det globala genomsnittet i Gallupundersökningen vad gäller försvarsviljan är dock lite högre än den svenska: 52 procent säger sig villiga att försvara sitt land i händelse av krig. Tittar vi på listan av länder som Gallup undersöker placerar sig Sverige ungefär i mitten. Notabelt är att försvarsviljan i några av världens demokratier är mycket låg, med Japan (9 procent), Italien (14 procent) samt Tyskland (23 procent) i botten. Dessa länders roll under andra världskriget spelar givetvis in.

Den lägre försvarsviljan bland de västerländska demokratierna tycks stå i motsats till de mer auktoritära ländernas höga försvarsvilja, däribland Armenien (96 procent), Saudiarabien (94 procent) och Azerbajdzjan (88 procent). Notera dock att försvarsviljan i Putins Ryssland i sammanhanget är låg (32 procent) medan Ukrainas försvarsvilja uppmäts till 62 procent. Att ett land är auktoritärt eller till och med totalitärt är därmed ingen garant för hög försvarsvilja på samma sätt som att demokrati inte är synonymt med en svag försvarsvilja (se figur 1).

Vad gäller vilka bakgrundsfaktorer som korrelerar med försvarsvilja så noterar vi följande: män (69 procent) är betydligt mer villiga att försvara sitt land än kvinnor (37 procent). Vi ser också att försvarsviljan är högre i de äldre ålderskohorterna (56–61 procent) än i de yngre (41–47 procent). En förklaringsfaktor, möjligen, kan vara att risken att faktiskt få försvara sitt land som relativt ung är större än om man är något äldre. Utbildningsnivå påverkar också, om än att det inte är en väldigt stor skillnad mellan låg utbildning (55 procent) och hög utbildning (51 procent). Däremot påverkar inkomstnivån desto mer. För låginkomsttagare (max 14 999 kronor i månadsinkomst) svarar 43 procent att de är redo att försvara sitt land. För höginkomsttagare (minst 45 000 kronor i månadsinkomst) är motsvarande andel 62 procent. En slutsats man kan dra är således att försvarsviljan tenderar att vara högre bland människor med relativt sett högre inkomst (se figur 2).

Slutligen kan vi se ett tydligt samband mellan viljan att försvara sitt land och partisympatier, där den är som lägst bland sympatisörer till Vänsterpartiet (35 procent) för att sedan stiga ju längre ut till höger partiet befinner sig på vänsterhögerskalan. Högst är den bland sympatisörer till Moderaterna och Sverigedemokraterna (64 procent i båda fallen). Resultatet följer ett gammalt mönster där väljare till höger traditionellt har värderat frågor som rör försvar och säkerhet betydligt högre än väljare till vänster. I forskning om väljarbeteende brukar detta benämnas som sakfrågeägarskap, där vissa partier uppfattas ha den "bästa" politiken och därmed "äga" frågan (Oscarsson m.fl., 2022). Utmaningen kan därför sägas vara större för partierna till vänster att profilera sig i dessa frågor givet det allt oroligare omvärldsläget.

Figur 2 Villighet att slåss för sitt land, per kategori, 2024 (procent)

Kommentar: Frågan löd *Om det blev krig som involverade Sverige, skulle du då vara villig att slåss för ditt land?* Svarsalternativen var *Ja*, *Nej* och *Vet ej*. Figuren redogör för andelen per kategori som svarat *Ja*. Antal svarande var mellan 1 074 och 1 562 personer beroende på vilken kategori som avses.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2024.

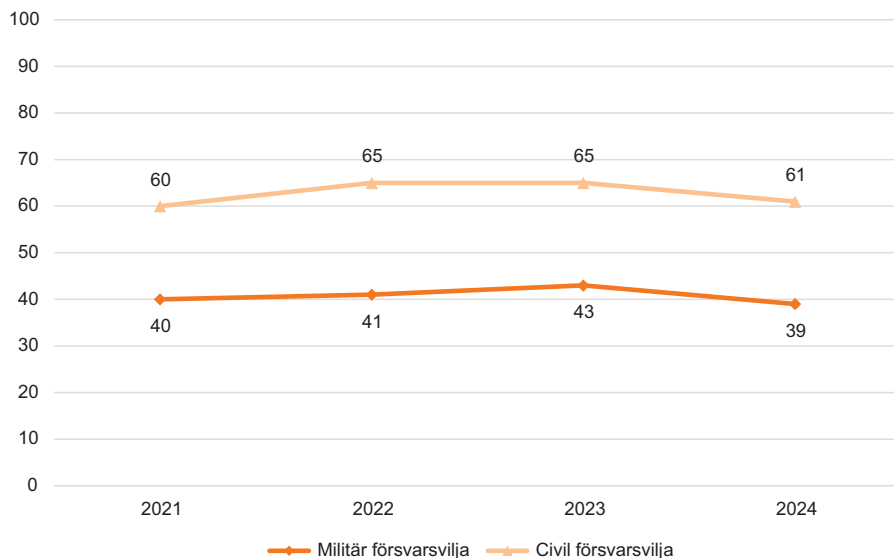
Hur stor är svenskarnas benägenhet att själva bidra till totalförsvaret?

Som vi tidigare diskuterat är försvarsvilja ett svårdefinierat och svårsmätbart begrepp. Inom ramen för ett totalförsvaret finns både en militär och civil aspekt. Försvarsviljan inrymmer dessa två delar. I det följande redogör vi för medborgarnas benägenhet att bidra till det militära respektive det civila försvaret.

För 2024 (39 procent) ser vi en liten nedgång vad gäller den militära försvarsviljan jämfört med 2023 (43 procent). Orsakerna till nedgången kan vi inte fastställa. Möjligen kan det handla om att försvarsviljan påverkas negativt av det faktum att hot från omvärlden blivit mer allvarliga och påtagliga. För bara några år sedan uppfattades sannolikt frågor om hot från främmande makt som mer hypotetiska och det var lättare att mer oreflekterat ange att man har hög försvarsvilja. Idag är det annorlunda. En liknande trend ser vi vad gäller inställningen till det civila försvaret, om än att försvarsviljan är generellt sett högre. 2024 har 61 procent svarat att de har en ganska eller hög grad av vilja att hjälpa till, jämfört med 65 procent 2023 (se figur 3). Den sammantagna bilden över den korta period vi studerar är emellertid att förändringarna i såväl militär som civil försvarsvilja är påfallande

små, inte minst med tanke på att perioden rymmer mättillfällen innan och efter Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina i februari 2022 och efter det svenska Natointrädet i mars 2024. Svenskarnas försvarsvilja tycks förvånansvärt nog inte påverkas nämnvärt av dessa omvälvande händelser (Persson & Widmalm, 2024).

Figur 3 Militär och civil försvarsvilja över tid, 2021–2024 (procent)

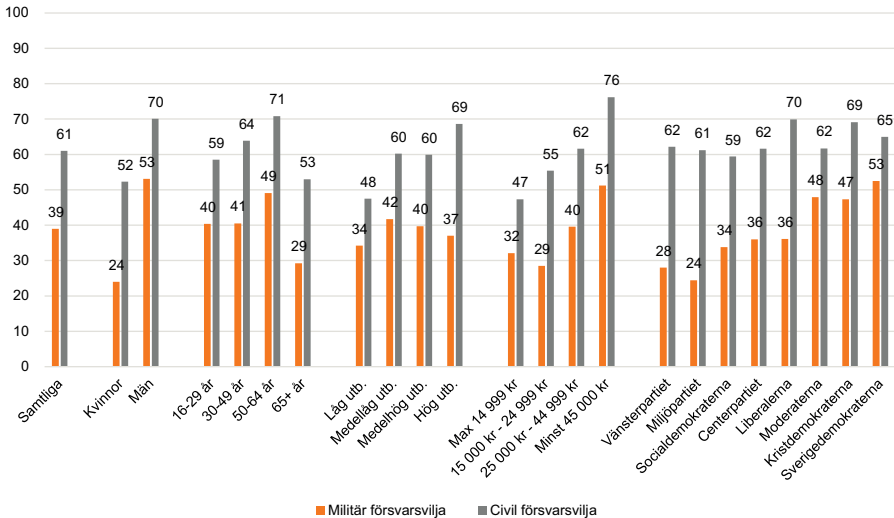
Kommentar: Frågan lød *Hur villig är du att hjälpa till i följande situationer som handlar om svensk krisberedskap? Vid kris är jag villig att bidra till det militära försvaret; respektive, Vid kris är jag villig att bidra till det civila försvaret.* Svarsalternativen var: *I mycket liten grad, I ganska liten grad, I varken hög eller liten grad, I ganska hög grad, I mycket hög grad.* Figuren redogör för andelen som svarat *i ganska hög grad* eller *i mycket hög grad*. Antal svarande var mellan 1 533 och 1 689 personer beroende på fråga och år.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2021–2024.

Ser vi till vilka faktorer som korrelerar med den civila och militära försvarsviljan framträder följande mönster: både den militära- och civila försvarsviljan är starkare bland män än bland kvinnor, ålderskohorten 50–64 år har starkast militär- och civil försvarsvilja och personer med lägre inkomster har både lägre civil- och militär försvarsvilja än de med högst inkomster. Ser vi till utbildningsnivå är mönstret liknande, om än inte lika starkt som för inkomstnivå. Framför allt är den civila försvarsviljan starkast bland de med högst utbildning. Slutsatserna är liknande de som gavs ovan: skillnaderna mellan framför allt könen och inkomstnivåer förefaller vara hinder som behöver överbryggas för att stärka den militära och civila försvarsviljan.

Den militära försvarsviljan är som svagast bland partierna till vänster, för att sedan bli starkare ju mer partiet befinner sig till höger. Svagast är den bland de som anger att de sympatiserar med Miljöpartiet (24 procent) och starkast hos de som föredrar Sverigedemokraterna (53 procent). Skillnaderna mellan partierna vad gäller civil försvarsvilja är däremot betydligt mindre. Svagast är den hos S-sympatisörer (59 procent) och starkast bland L-sympatisörer (70 procent) (se figur 4).

Figur 4 Militär och civil försvarsvilja, per kategori, 2024 (procent)

Kommentar: Frågan löd *Hur villig är du att hjälpa till i följande situationer som handlar om svensk krisberedskap? Vid kris är jag villig att bidra till det militära försvaret; respektive, Vid kris är jag villig att bidra till det civila försvaret.* Svartalternativen var: *I mycket liten grad, I ganska liten grad, I varken hög eller liten grad, I ganska hög grad, I mycket hög grad.* Figuren redogör för andelen per kategori som svarat *i ganska hög grad* eller *i mycket hög grad*. Antal svarande var mellan 1 548 och 1 689 personer beroende på kategori.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2024.

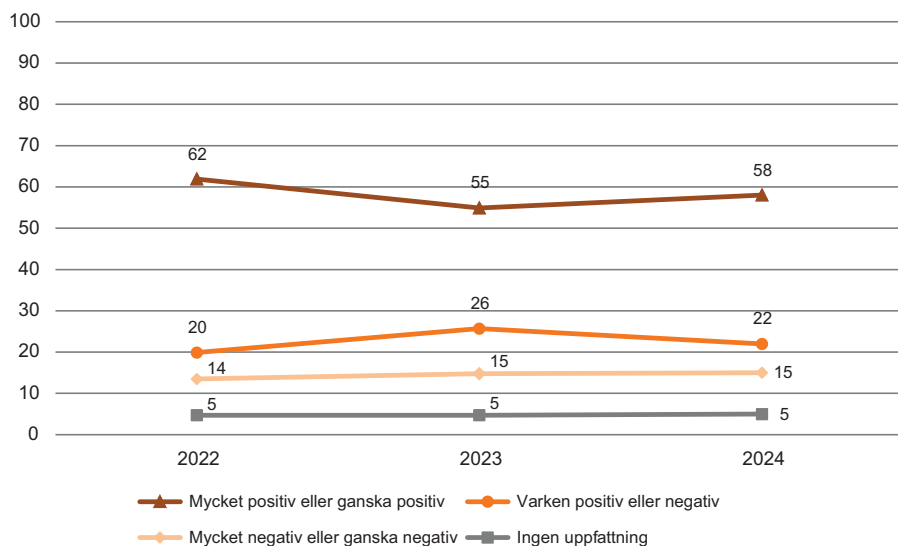
Vilken inställning har svenskarna till Nato?

Svenskarnas generella inställning till Nato är tämligen positiv. Som tidigare rapporterats med stöd av SOM-undersökningen skedde ett historiskt skifte i Nato-opinionen efter Rysslands invasion av Ukraina i februari 2022. Inom loppet av bara några veckor svängde opinionen från ett likaläge mellan positiva och negativa attityder till ett Natomedlemskap till ett kraftigt övertag för förespråkarna (Bjereld & Oscarsson, 2023). I det följande handlar dock frågan inte primärt om Natomedlemskapet utan om den allmänna inställningen till Nato, samt i vilken grad svenskarna är beredda att låta Sverige vara med och försvara ett annat Natoland som

angrips, eller tvärtom låta andra Natoländer försvara Sverige om vi skulle angripas. Den senare frågeställningen är därmed tänkt att fånga upp svenskarnas stöd för de ömsesidiga försvarsförpliktelser som följer av artikel 5 i nordatlantiska fördraget.

För 2024 har andelen svenskar som har en mycket eller ganska positiv inställning till Nato ökat från 55 till 58 procent. Andelen som har en neutral uppfattning minskar å sin sida från 26 till 22 procent. De som har mycket eller ganska negativ uppfattning ligger kvar på 15 procent (se figur 5). Det gäller även för de som inte har någon uppfattning alls om försvarssamarbetet. När säkerhetsläget blir allt sämre i vårt närområde kan det mycket väl vara så att fler blir medvetna om betydelsen av att ingå i en försvarsallians. I kapitlet av Berndtsson, Bjereld och Ydén i denna antologi redovisas förtroendet för Nato och hur det varierar över tid och mellan olika grupper. Bilden som framkommer i det kapitlet överensstämmer väl med de resultat vi presenterar här om svenskarnas inställning till Nato, vilket stärker trovärdigheten i våra resultat. Det är dock sannolikt att svenskarnas inställning till Nato kommer att påverkas av USA:s högst volatila och oberäknliga ledarskap under Donald Trump. Frågan är därför extra intressant att följa i framtida mätningar.

Figur 5 *Inställning till Nato, 2022–2024 (procent)*

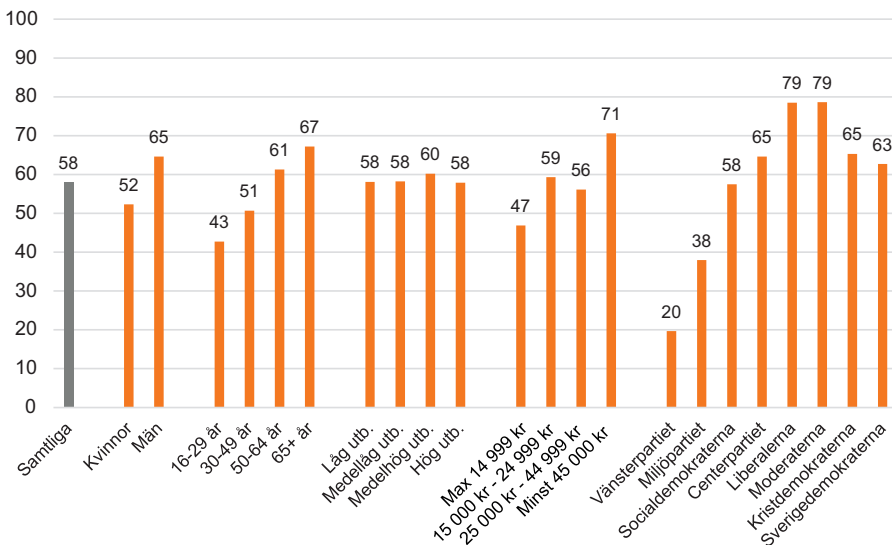
Kommentar: Frågan löd *Allmänt sett, vilken är din inställning till Nato?* Svarsalternativen var: *Mycket positiv, Ganska positiv, Varken positiv eller negativ, Ganska negativ, Mycket negativ, Ingen uppfattning*. Figuren redogör för andelen per kategori som svarat *mycket/ganska positiv, varken positiv eller negativ* eller *mycket/ganska negativ*, samt *ingen uppfattning*. Antal svarande var 1 564 personer år 2022, 1 691 personer år 2023 och 5 268 personer år 2024.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2022–2024.

Ser vi till bakgrundsfaktorer är det återigen en skillnad mellan kvinnor och män när vi mäter inställningen till Natomedlemskapet: kvinnor (52 procent) är i lägre grad positiva än män (65 procent). Vi kan också konstatera något av en generationsklyfta mellan yngre och äldre. De yngsta respondenterna är minst entusiastiska inför Nato, medan den äldsta åldersgruppen är mest positiva. När vi mäter utbildningsnivå syns inga stora skillnader. Andelen som har en positiv inställning till Nato är lika stor hos de med lägst respektive högst utbildning (58 procent). För inkomstnivå gäller att ju högre inkomst, desto mer positiv hållning till försvarsalliansen.

Gällande partisympatier finns en dramatisk skillnad i inställningen till Nato. Bland vänsterpartister är det endast 20 procent som har en positiv inställning till försvarsalliansen medan motsvarande siffra är hela 79 procent bland liberaler och moderater. Även miljöpartister ligger lågt i jämförelsen där 38 procent uppger att de har en positiv bild, vilket är betydligt lägre än hos sympatisörerna till resterande partier.

Figur 6 Inställning till Nato, per kategori, 2024 (procent)

Kommentar: Frågan löd *Allmänt sett, vilken är din inställning till Nato?* Svarsalternativen var: *Mycket positiv, Ganska positiv, Varken positiv eller negativ, Ganska negativ, Mycket negativ, Ingen uppfattning.* Figuren redogör för andelen som svarat *mycket positiv* eller *ganska positiv* i respektive kategori. Antal svarande var mellan 4 827 och 5 268 personer beroende på kategori.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2024.

En för alla, alla för en?

Inför och under Sveriges Natointräde fanns en oro för att svenskarna inte till fullo skulle förstå medlemskapets förpliktelser. Det handlade inte bara om att andra Natoländer var redo att hjälpa oss vid händelse av krig eller kris, vi förväntades också hjälpa dem vid ett skarpt läge. Här kan vi konstatera att resultaten visar att en mycket stor andel instämmer helt (47 procent) eller delvis (41 procent) – sammanlagt 88 procent – på frågan om *Sverige borde försvara ett annat Natoland om det attackeras*. Andelen som inte håller med är i sammanhanget endast 12 procent. På frågan om *andra Natoländer borde försvara oss om vi attackeras* svarar en ännu större andel (93 procent) instämmande (58 procent instämmer helt, 35 procent instämmer delvis). Sju procent håller inte med.

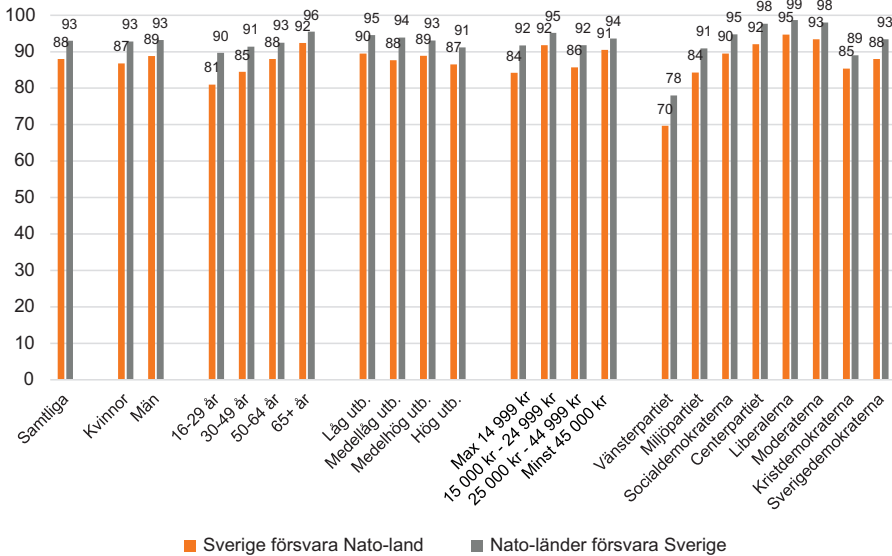
Viktigt att framhålla är således att oron för att svenskarna inte riktigt förstått Natomedlemskapets reciproka natur inte verkar ha fog för sig. Tvärtom ser vi att en stor majoritet av de svarande förstår och ställer sig bakom en av Natos grundprinciper – den ömsesidiga försvarsförplikelsen.

När vi undersöker bakgrundsfaktorer som påverkar inställningen till om Sverige ska försvara andra Natoländer och vice versa är det uppenbart att en överväldigande majoritet håller med om båda påståendena. De skillnader relaterade till kön, ålder och inkomst som vi tidigare har kunnat se i de andra frågeställningarna försvinner nu helt eller blir betydligt mindre. Andelen som anser att Sverige ska få hjälp av andra Natoländer är konsekvent högre. Dock är inte skillnaden mellan de båda frågorna uppseendeväckande stor för någon av kategorierna (kön, ålder, utbildning, med mera).

Samma tendens ser vi vad gäller partisympatierna, med möjligt undantag för Vänsterpartiet som ligger avsevärt lägre än övriga partiers sympatisörer i benägenheten att vilja försvara andra Natoländer (70 procent) samtidigt som andelen som kan tänka sig att Sverige låter sig försvaras av andra Natoländer är betydligt högre (78 procent) (se figur 7).

Kan det vara så att det vi ser här är ett utslag av en "svensk mentalitet"? Vi må ha tvekat inför Natomedlemskapet och fortfarande ha åsikter om det när vi nu väl är medlemmar (som det ska vara i en demokrati), men vår plikt-känsla inför andra medlemsländer synes vara mycket stark.

Figur 7 Sverige bör försvara andra Natoländer och andra Natoländer bör försvara Sverige, per kategori, 2024 (procent)

Kommentar: Frågan löd *I vilken utsträckning instämmer du i följande påståenden? Sverige borde försvara ett annat Natoland om det attackerar; respektive, Andra Natoländer bör försvara Sverige om vi attackerar.* Svarsalternativen var: *Instämmer helt, Instämmer delvis, Instämmer knappast, Instämmer inte alls.* Figuren redogör för andelen per kategori som svarat att de *instämmer helt* eller *instämmer delvis*. Antal svarande var mellan 1 695 och 1 706 personer beroende på kategori.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2024.

Vad förklarar försvarsviljan och inställningen till Nato?

För att närmare avgöra vilka faktorer som har störst betydelse för viljan att slåss för landet eller att bidra till det militära och det civila försvaret har vi gjort tre multipla regressioner med var och en av dessa tre faktorer som beroende variabler. Resultaten indikerar att det, vid kontroll för övriga variabler, finns ett antal faktorer som är associerade med försvarsvilja (jämför Persson & Widmalm, 2024). Bland de faktorer som indikerar olika former av hot är det endast upplevda hot av *informationspåverkan från främmande makt* som är positivt korrelerat med alla tre måtten på försvarsvilja. Av de olika faktorer som mäter tillit och förtroende uppvisar endast uppfattningen att *försvarsmakten agerar sakligt och opartiskt* signifikanta samband med alla tre formerna av försvarsvilja. När det gäller faktorer som mäter engagemang och delaktighet finns det ett positivt samband mellan uppfattningen att man är en *del av det svenska samhället* och *politiskt intresse* med olika former av försvarsvilja. Därtill är *föreningsmedlemskap* positivt korrelerat med

civil försvarsvilja. Beträffande individuella bakgrundsfaktorer tenderar väljare som står till *höger i politiken* att i högre grad vara villiga att försvara landet militärt och att vara villiga att slåss för landet. I övrigt är *män* genomgående mer försvarsvilliga. *Yngre* svenskar tenderar att vara mer villiga att bidra till det militära och civila försvaret jämfört med äldre, medan förhållandet är omvänt när det gäller att slåss för landet. Även när det gäller inkomst så tenderar *höginkomsttagare* att vara mer villiga att bidra till det militära och civila försvaret än *låginkomsttagare*. *Lågutbildade* är också mer villiga att bidra till det militära försvaret, men i övrigt finns inga signifikanta skillnader (se tabell 1).

Tabell 1 OLS-regression om faktorer associerade med civil och militär försvarsvilja samt vilja att slåss för landet, 2024 (ostandardiserade regressionskoefficienter)

	Militär försvarsvilja	Civil försvarsvilja	Slåss för ditt land
(Konstant)	0,492 (0,344)	0,949** (0,32)	-0,268* (0,113)
Sverige hotas av främmande makt	-0,061 (0,043)	-0,077 (0,04)	0,003 (0,014)
Demokratin hotas	-0,011 (0,038)	-0,018 (0,036)	-0,01 (0,012)
Hot från informationspåverkan	0,132** (0,041)	0,138*** (0,038)	0,042** (0,014)
Litar på andra människor	-0,025 (0,019)	0,015 (0,018)	-0,004 (0,006)
Förtroende för svenska myndigheter	-0,073 (0,058)	-0,003 (0,054)	0,006 (0,019)
Försvarsmakten saklig och opartisk	0,307*** (0,055)	0,212*** (0,051)	0,096*** (0,018)
Medlem i politiskt parti/förbund	0,058 (0,15)	0,104 (0,139)	-0,037 (0,047)
Medlem i förening/organisation	0,138 (0,072)	0,132* (0,067)	0,02 (0,024)
Del av det svenska samhället	0,151* (0,067)	0,140* (0,063)	0,067** (0,022)
Demokratier löser samhällsproblem	0,038 (0,053)	0,062 (0,049)	-0,005 (0,017)
Politiskt intresse	0,197*** (0,048)	0,240*** (0,045)	0,038* (0,016)
Placering på vänster-högerskala	0,121*** (0,03)	0,027 (0,028)	0,024* (0,01)
Kön	0,668*** (0,077)	0,332*** (0,071)	0,208*** (0,026)
Ålder	-0,192*** (0,036)	-0,191*** (0,034)	0,026* (0,012)
Utbildning	-0,092* (0,039)	0,046 (0,036)	-0,022 (0,013)
Månadsinkomst	0,147*** (0,04)	0,147*** (0,037)	0,026 (0,014)
Vuxit upp utomlands	-0,003 (0,093)	0,004 (0,087)	-0,002 (0,032)
N	1 378	1 383	911
R2	0,172	0,144	0,197

Kommentar: Tabellen redovisar resultaten från tre separata OLS-regressioner med olika mått på försvarsvilja som beroende variabler. I tabellen visas ostandardiserade regressionskoefficienter samt, inom parantes, standardfel. Måtten baseras på följande frågor: *Hur villig är du att hjälpa till i följande situationer som handlar om svensk krisberedskap? (1) Vid kris är jag villig att bidra till det militära försvaret; respektive, (2) Vid kris är jag villig att bidra till det civila försvaret.* Svartalternativen var: *I mycket liten grad, I ganska liten grad, I varken hög eller liten grad, I ganska hög grad, I mycket hög grad.* (3) *Om det blev krig som involverade Sverige, skulle du då vara villig att slåss för ditt land?* Svartalternativen var *Ja, Nej och Vet ej* (uteslutet alternativ). Kön: Kvinna (0); Man (1). Ålder: 16–29 år (1); 30–49 år (2); 50–64 (3); 65+ (4). Utbildning: Låg utbildning = max grundskola el. motsv.; Medellåg = max gymnasium, folkhögskola el. motsv.; Medelhög = eftergymnasial utb., högsk./univ.; Hög = högskola/universitet 3 år eller längre/forskarutbildning. Inkomst: Max 14 999 kr (1); 15 000 – 24 999 kr (2); 25 000 – 44 999 (3); Minst 45 000 kr (4). Vuxit upp utomlands: Nej = Du själv och båda dina föräldrar har huvudsakligen vuxit upp i Sverige (0); Ja = Du själv eller någon av dina föräldrar har huvudsakligen vuxit upp i ett annat land (1). Vänster-högerskala: Klart till vänster (1); Något till vänster (2); Varken till vänster eller till höger (3); Något till höger (4); Klart till höger (5). Politiskt intresse: (1) Inte alls intresserad; (2) Inte särskilt intresserad; (3) Ganska intresserad; (4) Mycket intresserad. Demokratier löser samhällsproblem: (1) Instämmer inte alls; (2) Instämmer knappast; (3) Instämmer delvis; (4) Instämmer helt. Del av det svenska samhället: (1) Instämmer inte alls; (2) Instämmer knappast; (3) Instämmer delvis; (4) Instämmer helt. Föreningsmedlemskap: (1) Nej, (2) Ja. Partimedlemskap: (1) Nej, (2) Ja. Försvarsmakten saklig och opartisk: (1) Instämmer inte alls; (2) Instämmer knappast; (3) Instämmer delvis; (4) Instämmer helt. Förtroende för svenska myndigheter: (1) Mycket litet förtroende; (2) Ganska litet förtroende; (3) Ganska stort förtroende; (4) Mycket stort förtroende. Litar på andra människor: 11-gradig skala från, (0) Det går inte att lita på människor i allmänhet; (10) Det går att lita på människor i allmänhet. Hot från informationspåverkan: (1) I mycket liten grad; (2) I ganska liten grad; (3) I varken hög eller liten grad; (4) I ganska hög grad; (5) I mycket hög grad. Demokratin hotas: (1) I mycket liten grad; (2) I ganska liten grad; (3) I varken hög eller liten grad; (4) I ganska hög grad; (5) I mycket hög grad. Sverige hotas av främmande makt: (1) I mycket liten grad; (2) I ganska liten grad; (3) I varken hög eller liten grad; (4) I ganska hög grad; (5) I mycket hög grad.

*** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2024.

När det gäller faktorer associerade med inställningen till Nato och viljan att försvara eller försvaras av Natoländer har vi på motsvarande sätt gjort tre multipla regressioner med var och en av dessa tre faktorer som beroende variabler. Resultaten visar att det, vid kontroll för övriga variabler, även här finns ett antal faktorer som är associerade med inställningen till Nato. Bland de faktorer som indikerar olika former av hot är det dels upplevda hot av *informationspåverkan från främmande makt* som i samtliga tre fall är positivt korrelerat med inställningen till Nato, dels att *demokratin hotas* där dock sambandet är negativt – ju mer en individ upplever att demokratin hotas, desto mindre benägen tycks man vara att stödja Nato. När det gäller den allmänna inställningen till Nato och viljan att låta Natoländer försvara Sverige finns ett positivt samband med hot av *främmande makt*, dock inte när det gäller att låta Sverige försvara andra Natoländer som angrips. Av de olika faktorer som mäter tillit och förtroende uppvisar uppfattningen att *försvarsmakten agerar sakligt och opartiskt* signifikanta samband med alla tre formerna av Nato-inställning. Därtill finns ett positivt samband i två av de tre regressionerna gällande *förtroende för svenska myndigheter*. När det gäller faktorer som mäter engagemang

och delaktighet finns det ett positivt samband mellan uppfattningen att man är en *del av det svenska samhället* och att *demokratier är bäst på att lösa samhällsproblem* med inställningen till Nato. Beträffande individuella bakgrundsfaktorer tenderar väljare som står till *höger i politiken* att i högre grad vara positiva till Nato. I övrigt är *män* genomgående mer positiva till Nato. Äldre svenskar tenderar att vara mer positiva till Nato och villiga att låta Sverige försvara andra Natoländer jämfört med yngre, medan någon motsvarande ålderskillnad inte finns när det gäller att låta andra Natoländer försvara Sverige (se tabell 2).

Tabell 2 OLS-regression om faktorer associerade med inställningen till NATO och viljan att försvara/försvaras av Nato-länder, 2024 (ostandardiserade regressionskoefficienter)

	Inställning till NATO	Sverige försvara NATO	NATO försvara Sverige
(Konstant)	-0,178 (0,237)	0,961*** (0,194)	1,523*** (0,171)
Sverige hotas av främmande makt	0,186*** (0,029)	0,029 (0,024)	0,065** (0,021)
Demokratin hotas	-0,123*** (0,026)	-0,046* (0,022)	-0,04* (0,019)
Hot från informationspåverkan	0,123*** (0,028)	0,122*** (0,023)	0,082*** (0,021)
Litar på andra människor	-0,016 (0,013)	0,005 (0,011)	0,002 (0,010)
Förtroende för svenska myndigheter	0,207*** (0,039)	0,068* (0,032)	0,030 (0,029)
Försvarsmakten saklig och opartisk	0,404*** (0,038)	0,281*** (0,031)	0,244*** (0,027)
Medlem i politiskt parti/förbund	-0,083 (0,101)	-0,003 (0,084)	-0,024 (0,074)
Medlem i förening/organisation	-0,078 (0,049)	-0,019 (0,040)	-0,001 (0,036)
Del av det svenska samhället	0,019 (0,046)	0,091* (0,038)	0,11** (0,034)
Demokratier löser samhällsproblem	0,090* (0,036)	0,039 (0,030)	0,057* (0,026)
Politiskt intresse	-0,035 (0,033)	0,004 (0,027)	-0,013 (0,024)
Placering på vänster-högerskala	0,230*** (0,021)	0,072*** (0,017)	0,072*** (0,015)
Kön	0,118* (0,052)	0,166*** (0,043)	0,121** (0,038)
Ålder	0,126*** (0,025)	0,06** (0,021)	0,008 (0,018)
Utbildning	-0,040 (0,026)	-0,027 (0,022)	-0,027 (0,019)
Månadsinkomst	0,039 (0,028)	-0,018 (0,023)	-0,037 (0,020)
Vuxit upp utomlands	0,009 (0,064)	-0,061 (0,053)	-0,039 (0,047)
N	1 351	1 383	1 376
R2	0,318	0,175	0,162

Kommentar: Tabellen redovisar resultaten från tre separata OLS-regressioner med olika mått på inställningen till Nato som beroende variabler. I tabellen visas ostandardiserade regressionskoefficienter samt, inom parantes, standardfel. Måtten baseras på följande frågor: (1) *Allmänt sett, vilken är din inställning till Nato?* Svarsalternativen var: *Mycket positiv, Ganska positiv, Varken positiv eller negativ, Ganska negativ, Mycket negativ, Ingen uppfattning* (uteslutet alternativ). (2) *I vilken utsträckning instämmer du i följande påståenden? Sverige borde försvara ett annat Nato-land om det attackeras;* respektive, (3) *Andra Natoländer bör försvara Sverige om vi attackeras.* Svarsalternativen var: *Instämmer helt, Instämmer delvis, Instämmer knappast, Instämmer inte alls.* För oberoende variabler, se kommentaren till tabell 1.

*** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2024.

Svenskarna, försvaret och Nato i den nya geopolitiska ordningen

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att svenskarnas försvarsvilja och inställning till försvarsalliansen Nato är komplexa fenomen. En rad faktorer tycks påverka viljan att försvara landet och den attityd vi har till Nato. Några resultat är dock särskilt värda att framhålla. Försvarsvilja är starkt förknippad med upplevda hot av informationspåverkan från främmande makt. Uppfattningen att försvarsmakten agerar sakligt och opartiskt, samt att man upplever sig vara en del av det svenska samhället och är politiskt intresserad är också positivt korrelerat med olika former av försvarsvilja. Dessutom tenderar män och väljare som står till höger i politiken att i högre grad vara villiga att ta till vapen för att försvara landet. Ålder, inkomst och utbildning är också förknippat med försvarsvilja. Flera av dessa faktorer har också lyfts fram i tidigare forskning (Anderson m.fl., 2020; Listhaug, 1986; Torgler, 2003).

När det gäller faktorer associerade med inställningen till Nato är det värt att lyfta fram olika former av upplevda hot, bland annat ett allmänt hot från främmande makt, ett mer specifikt hot av informationspåverkan från främmande makt, samt att demokratin hotas – där dock sambandet är negativt. Vidare är det av vikt för Natoinställningen att försvarsmakten anses agera sakligt och opartiskt och att det finns ett generellt förtroende för svenska myndigheter. Det finns även samband mellan Natoinställningen och uppfattningen att man är en del av det svenska samhället och att demokratier anses vara bäst på att lösa samhällsproblem. Därtill är män, äldre personer och väljare som står till höger i politiken mer positiva till Nato.

Samvariationerna reflekterar sannolikt att den tidigare nämnda föreställda gemenskap som Benedict Anderson (2016) beskrivit i sin forskning också är nödvändig för att ena medborgarna när den stat inom vars gränser de bor hotas. En faktor som återspeglar betydelsen av denna samhörighet är känslan av att vara en del av det svenska samhället, som visar sig påverka såväl den generella försvarsviljan som benägenheten att både vilja stödja andra Natoländer och att låta sig understödjas av andra länder inom försvarsalliansen. Utöver det har vi sett att tillit, inte bara mellan medborgarna, utan även till staten och i synnerhet försvarsmakten spelar en viktig roll för försvarsviljan. Just när det gäller medborgarnas benägenhet att göra uppoffringar för landet, till och med sådana som kan riskera individens liv,

så har ett viktigt arbete gjorts av Margaret Levi (1997). Hon visade i en banbrytande studie att medborgare kan välja att göra militärtjänst eller hörsamma en inkallelseorder, trots att det kan äventyra deras liv, då det föreligger ett villkorat samtycke (*contingent consent*). Staten och dess företrädare måste anses tillförlitliga och bedriva en politik som främjar medborgarnas intressen, samtidigt som det måste finnas en ömsesidighet i agerandet – att också andra medborgare drar sitt strå till stacken. Det intressanta med de resultat vi presenterat här är att vi finner ett samband mellan försvarsvilja och uppfattningen att försvarsmakten agerar sakligt och opartiskt. Och när det gäller benägenheten att bistå andra Natoländer visar sig även förtroendet för svenska myndigheter ha betydelse. Svenskarnas tillit till staten och försvarsmakten spelar med andra ord roll för viljan att försvara landet, helt i linje med vad Levi hävdar. Däremot finner vi inget samband mellan exempelvis tilliten till andra människor och viljan att försvara landet, vilket vi enligt Levis idé om det villkorade samtycket borde förvänta oss. Utan en ömsesidighet i försvarsåtagandet, där de försvarsvilliga finner det sannolikt att också andra medborgare kommer att bidra till försvaret, riskerar viljan att avta även hos annars villiga medborgare.

Häri ligger sannolikt en utmaning för det svenska totalförsvaret. Även om medborgarnas förtroende för staten är stort, vilket bidrar till att höja viljan att bidra till totalförsvaret, så har vi med detta kapitel blottlagt stora klyftor mellan olika grupper av medborgare, där benägenheten att vilja bidra skiljer sig kraftigt åt. Vi vet nu något mer om vad som kan ena medborgarna och bidra till att stärka försvarsviljan, och om det som kan splittra svenskarna i föresatsen att försvara landet. Frågan som våra beslutsfattare behöver ställa sig är därför inte endast om det är önskvärt att ytterligare försöka höja nivån på försvarsviljan. Det förefaller minst lika viktigt att hitta sätt att minska klyftorna i försvarsviljan som relaterar till gruppstillhörigheter, tillitsnivåer och förtroendet till staten.

Not

¹ Regeringskansliet, 2024.

Referenser

- Anderson, B. (2016). *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. Revised edition. London New York: Verso.
- Anderson, C. J., Getmansky, A., & Hirsch-Hoefler, S. (2020). Burden Sharing: Income, Inequality and Willingness to Fight. *British Journal of Political Science* 50(1): 363–79. doi:10.1017/S0007123417000679
- Bjereld, U., & Oscarsson, H. (2023). Jordskred i svensk Nato-opinion efter Rysslands invasion av Ukraina. I U. Andersson, P. Öhberg, A. Carlander, J. Martinsson & N. Theorin (Red.), *Ovisshetens tid*. SOM-institutet vid Göteborgs universitet.

- Gallup International. (2024). Fewer people are willing to fight for their country compared to ten years ago. <https://www.gallup-international.com/survey-results-and-news/survey-result/fewer-people-are-willing-to-fight-for-their-country-compared-to-ten-years-ago> (28 mars 2025).
- Levi, M. (1997). *Consent, Dissent, and Patriotism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Listhaug, O. (1986). War and Defence Attitudes: A First Look at Survey Data from 14 Countries. *Journal of Peace Research* 23(1): 69–76.
- Oscarsson, H., Bäckstedt, F., Cederholm Lager, A., Karlsson, R., & Solevid, M. (2022) *Väljarna och valet 2022*. Nummer 186 i serien Göteborg Studies in Politics, Statsvetenskapliga institutionen. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Persson, T., & Widmalm, S. (2024). Upon Entering NATO: Explaining Defence Willingness among Swedes. *European Security* 33(4): 1–21. doi:10.1080/09662839.2023.2294078
- Regeringskansliet (2024). Utrikesdeklaration med anledning av Sveriges medlemskap i Nato. <https://www.regeringen.se/tal/2024/03/utrikesdeklaration-med-anledning-av-sveriges-medlemskap-i-nato/> (20 mars 2024).
- Regeringskansliet (2025). Statsministerns tal på Folk och Försvars rikskonferens i Sälen. *Regeringskansliet*. <https://www.regeringen.se/tal/2025/01/statsministerns-tal-pa-folk-och-forsvars-rikskonferens-i-salen/> (28 mars 2025).
- Säkerhetspolisen (2025). *Säkerhetspolisen 2024–2025*. Stockholm: Säkerhetspolisen. Årsrapport.
- Stouffer, S. A. (Red.) (1949a). *The American Soldier. 1: Adjustment during Army Life*. Princeton: Princeton University Press.
- Stouffer, S. A. (Red.) (1949b). *The American Soldier. 2: Combat and Its Aftermath*. Princeton: Princeton University Press.
- Torgler, B. (2003). Why Do People Go to War? *Defence and Peace Economics* 14(4): 261–80. doi:10.1080/10242690302929
- Widmalm, S., & Persson, T. (2024). *Medborgarattityder i socioekonomiskt och brottsutsatta områden – En målgruppsanalys i Uppsala kommun*. Uppsala: Statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet, Myndigheten för psykologiskt försvar.
- Ydén, K., Bjereld, U., & Berndtsson, J. (2023). Svensk säkerhet i krigets skugga: Nato, försvaret och stödet till Ukraina. I *Ovisshetens tid*. I U. Andersson, P. Öhberg, A. Carlander, J. Martinsson & N. Theorin (Red.), *Ovisshetens tid*. SOM-institutet vid Göteborgs universitet.